

Ode aan de crisis

Annick de Witt

Gesproken column op Both ENDS Crisis café

Woensdag 25 maart 2009

Het is typerend dat we het nog steeds over *de* crisis hebben alsof de financiële crisis de enige crisis is die aan onze horizon gloort. Echter, wie eerlijk kijkt ziet dat zo'n beetje alles om ons heen tegenwoordig in crisis is: voedsel, klimaat, energie, water, ecologie...., en inderdaad, nu ook de economie. En dat is dan ook de winst van de crisis. Waar de andere crises niet in slaagden, is de financiële crisis wél gelukt: het crisisgevoel opwekken, vraagtekens plaatsen bij de status quo en het gevoel creëren dat er iets fundamenteel mis is met het systeem waarin we leven en werken.

Want wat als, in de woorden van Thomas Freedman, columnist bij NY Times, deze crisis iets veel fundamenteelers representeert dan een diepe recessie? Wat als deze crisis ons vertelt dat het hele systeem, het groeimodel dat we in de afgelopen 50 jaar gecreëerd hebben, simpelweg niet houdbaar is? Economisch niet en ecologisch niet, en 2008 het jaar was waarin we tegen de muur aanliepen, en moeder natuur en de markt beiden zeiden: 'No more'.

We zijn rijk geworden door hulpbronnen uit te putten, in plaats van door hernieuwbare stromen te creëren. Milieuwetenschappers noemen deze tactiek *afwenteling*: terwijl het profijt nu geïnd wordt, zijn de externe, negatieve effecten voor later en voor elders. Een zeer lucratieve strategie, maar met torenhoge verborgen kosten. We hebben dus een vorm van welvaart gecreëerd die niet vol te houden is, en die we dan ook niet door kunnen geven aan onze kinderen. Niet alleen economisch, maar ook ecologisch leven we op veel te grote voet. En dat betekent ook dat anderen op hun tenen moeten lopen.

Als we doorgaan op de ingeslagen weg, is wat we doorgeven aan onze kinderen, in de woorden van klimaatdeskundige Joseph Romm, "Hell and High Water". De problemen die onze toekomst overschaduwen zijn van een enorme omvang, en de meest pregnante van al deze problemen is klimaatverandering, met potentieel desastreuze gevolgen voor biodiversiteit, voedsel- en waterzekerheid en daarmee de mondiale stabiliteit. Voor een dergelijke impact zijn termen als 'klimaatverandering' eigenlijk euphemismen, aldus Romm. Vandaar zijn voorkeur voor "Hell and High Water."

De crisis is, zoals al zo vaak gezegd, een potentieel keerpunt. Eindelijk is onze supersneltrein tot stilstand gekomen, en gunt ons een moment adempauze. Waar willen we heen? En waar waren we eigenlijk op weg naar toe? Een moment van bezinning om opnieuw onze koers te bepalen. En dat is nodig ook, want het lijkt er op dat we heel hard op weg waren naar een plek waar niemand van ons wil zijn. "Hell and High Water" klinkt niet erg wervend. Maar er is aan de noodrem getrokken en we vinden onszelf op een T-splitsing: wat gaan we doen, inzet op korte-termijn economisch herstel enerzijds of

systeemtransformatie, het doorvoeren van werkelijke veranderingen, anderzijds? En hoewel iedereen weet dat we voor het laatste moeten kiezen, is de praktijk weerbarstig. De gebaande paden zijn zo makkelijk weer ingeslagen, de gevestigde belangen zo krachtig, de slaap der gewoonte zo machtig.

Het is een bekende wijsheid dat de oplossing voor een probleem nooit te vinden is in het probleemdomrein zelf. In de vaak geciteerde woorden van Einstein: *"We can't solve problems by using the same way of thinking as we used when we created them"*. We moeten ons zelf, onze samenleving, en ons levensgeluk dus opnieuw uitvinden, definiëren, visualiseren en vormgeven. Kunnen we ons een systeemtransformatie überhaupt voorstellen? Hebben we een idee hoe een fris-groene, duurzame economie er uit zou kunnen zien? Hebben we een beeld van hoe een 'one-planet' lifestyle zou voelen? En weten we eigenlijk hoe met veel plezier te leven: low-carbon, high quality? En hoe zou het zijn als veel meer mensen zouden kunnen profiteren van de culturele, technologische en economische ontwikkeling van de afgelopen decennia, in plaats van alleen 'the happy few'?

Deze stap in het nieuwe, is een stap in het ongewisse, een sprong in het diepe.

De crisis heeft ons misschien wel de dieptse der lessen geleerd; mystici wijzen er al eeuwen op. We hebben lang gedacht dat competitie de enige weg naar de top was, en we hebben het succes van een ander gezien als een bedreiging voor ons eigen succes. Nu komen we er achter dat het juist het falen van de ander is dat een bedreiging vormt voor onze eigen succes, en ons eigen falen dat een bedreiging vormt voor het succes van de ander. Isolatie en afgescheidenheid blijken dure illusies te zijn. De onderlinge verbondenheid van onze levens is enorm; de waarde en schoonheid van het leven des te groter.

Noodrem, kans of keerpunt: Ode aan de crisis!